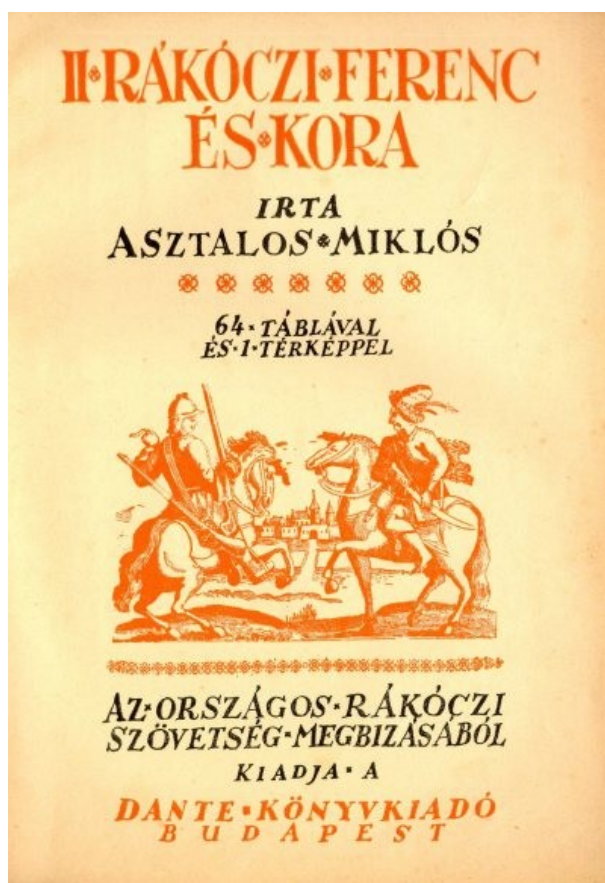

Rákóczi Hirlevél

Istennel a Hazáért, a Szabadságért! Cum Deo pro Patria et Libertate

2008 Június Első megjelenés.

Megjelenik kéthavonta.

II. RÁKÓCZI FERENC ÉS KORA

ELSŐ KÖNYV A FIATAL RÁKÓCZI

ELSŐ FEJEZET Politikai és családi hagyományok

Mikor a száműzetés fanyar sorsára jutott II. Rákóczi Ferenc fejedelem hozzáfűzte az örök Igazságnak ajánlott Emlékiratainak megírásához, a magára maradt ember mélyen önmagába tekintő számat adásával ebben a mondatban foglalta össze történelmet jelentő közszereplését:

"Nem félek őszintén kinyilatkoztatni óh örök igazság, kinek jelen munkámat ajánlám, hogy egyedül a szabadság szeretete és a vágy hazámat felmenteni az idegen járom alól, volt célja minden tettemnek."

Politikai levelezésében és önéletírásában pedig több világos utalást találunk arra nézve, hogy Rákóczi szabadságszeretetéet és hazája felszabadítása iránti vágyát őseivel szemben érzett lelki kapcsolata és tőlük származó politikai örökségének tudata táplálta. Tudta és ezt nem egyszer hangsúlyozta is, hogy őseitől olyan politikai kötelezettségek szálltak rá, amelyek elől nemcsak nem térhet ki, de amelyeket egyedül csak ő végezhet el.

Rákóczi tehát három tényezővel magyarázta meg önmaga előtt közszereplését: szabadságszeretetével, Magyarország elnyomott helyzetével és a családi hagyományok vállalásával. A mai szemlélő több mint két évszázad láthatártágító és feltisztult távlatából úgy látja, hogy a fejedelem helyesen fedezte fel azokat a rugókat, amelyek őt szándéka ellenére, mint egy komor sorstragédia elrendelt hősét, a magánélet szűk köréből a közélet porondjára s kis családjá és hatalmas gazdaságai éléről a nemzet és a megtépázott ország élére állították.

Ha Rákóczi élete folyását, a vele és körülötte lejátszott eseményeket, a törekvéseket, amelyeket szolgált, a kort, amelyben élt, az eseményeknek felületes visszaidézésén túlmenően akarjuk megismerni, megvilágosító bevezetésül vissza kell mennünk addig, ameddig a Rákóczi-kor eseményeinek és eszméinek gyökerei alászállanak a múltba.

Már Hengelmüller, a Rákóczi-szabadságharc osztrák történetírója, szükségesnek látta, hogy tárgyának megvilágítására bevezetésül előadja 1526-tól a magyar és osztrák viszony történetét. Elgondolása helyes volt, viszont mi úgy látjuk, hogy a magyar történetiszemléletnek megfelelően a Rákóczi-kor nacionalizmusának megértéséhez még ennél a dátumnál is előbb kell visszamennünk. Ezen kívül pedig összegeznünk kell a Rákóczi-ősök történelmi szerepét is. Csak így ismerhetjük meg azokat a történelmi erőket és azokat a családi hagyományokat, amelyek Rákóczi életsorsát meghatározták.

Szálljunk tehát vissza a múltba mindaddig, amíg a Rákóczi-kor eszmevilágának gyökereit alámerülni véljük.

*

A Rákóczi által említett szabadságszeretet és a Habsburg-dinasztia elnyomása alól való felszabadulás vágya tudattalanul bár, de folyamatosan az ősi, Árpád-kori magyar külpolitikai koncepcióra megy vissza. Arra a külpolitikai elgondolásra, amely előbb hagyományossá, majd nemzetivé vált s amely így történelmünk nagyobb felében tengelye lett a magyar életnek.

A mai értelemben vett nemzettudat és a modern tartalmú nacionalizmus sokkal újabb keletűek annál, semmint azokat akár két évszázadnyira is visszavetíthetnénk. A középkor népeinek egymástól való tudatos elkülönülése és ebből folyó nemzettudata, nemkülönben primitív nacionalizmusa egészen más gyökerekből táplálkozott, mint mai nemzettudatunk és nacionalizmusunk. Kétségtelen, hogy a mai nemzettudat és nacionalizmus sejtésszerű csirái már benne éltek abban a primitív közösségtudatban, amely a magyar nép törzsszövetségét összefogta s amely egyre összefogóbban továbbélt az Árpád-utódok által nagy politikai bölcsességgel vezetett és fenntartott ország népében. De ezektől a sejtésszerű csiráktól nagyon lassú fejlődés és igen hosszú út vezetett a XVIII. század végén fellángolt nemzettudatig és a XIX. század első felében feltört nacionalizmusig. Még Rákóczi XVIII. századeleji szabadságharcának eszmei hátterében is merőben más nacionalizmus nyilatkozott meg, mint amely egy századdal később irányt szabott a nemzetnek. Viszont a Rákóczi-szabadságharc nemzettudata már minden előbbi fázisnál fejlettebb fokban közelítette meg a modern, osztálykülönbségeken felülemelkedő nemzettudatot. A Rákóczi-kor nemzettudatának és nacionalizmusának tartalmát, lényegét a magyar nemzettudat és nacionalizmus addigi fejlődésének a lehetőségig rövid, szinte sematikus összefoglaló előadásával világíthatjuk meg csupán. A nemzettudat története párhuzamos a magyar társadalmi tagozódás, a rendiség kialakulásának történetével. A magyar nacionalizmus pedig, miként a magyar szabadságszeretet és a Habsburg-dinasztia alól való felszabadulási vágy is, az ősi s évszázadokon át hagyományos magyar külpolitikára vezethető vissza. Az utat az Árpádok külpolitikájától a Rákóczi-kor nacionalizmusáig, bár előadásunkkal töretlen úton járunk, zökkenő nélküli egyenes vonallal rajzolhatjuk meg s előadásunkba szőhetjük a nemzettudat fejlődésének vázlatát is.

Az a világpolitikai helyzet, amely a magyarokat a Duna-medencében való megjelenésükkor itt fogadta, évszázadokra meghatározta azt a külpolitikát, amely egyedül volt észszerű a magyarság számára. Közvetlen nyugaton a frank-germán császárság respektábilis erőt képviselt, amelynek keletre való továbbterjedésének épp a magyarság itteni államalapítása vetett gátat. Ez a hatalom s ennek további történelmi változatai mindig világuralmi célokat tápláltak a felelevenített római birodalom örökségének jogcímén. A közvetlen nyugati szomszédal szemben az ifjú Magyarország csak az ösztönös védekezés álláspontjára helyezkedhetett.

Kelet felől a magyarság nem zárta le a népvándorlás meg-megújuló néphullámain. Nyomon követte még a besenyők, úzok, kunok, tatárok nyugatra irányuló előretörése, melynek hullámai mindig rajta törtek meg. Kelet felé sem foglalhatott el más álláspontot az Árpádok fiatal királysága, csak az ösztönös védekezését.

Nyugatra és keletre nézőleg tehát a védekezés feladata szabott irányt a magyar külpolitikának. A külpolitikai expanzió útja délre és északra volt nyitva.

A balkáni hatalom reprezentánsa, a bulgár hatalom gyöngülőben és a Tisza-vidékről már visszavonulóban volt akkor, amikor Árpád vezetése alatt a magyar törzsszövetség megszállta a Duna-Tisza táját. A bulgár hatalom hovatovább hanyatlóban maradt. A későbbi balkáni államocskák még nem bontakoztak ki. A bizánci császárság pedig sokkal messzebb volt, semmint huzamosabban veszélyt jelenthetett volna Magyarországra és annak déli irányú terjeszkedésére.

Északon, északkeleten laza szervezetű és kis jelentőségű szláv államok terültek el, tehát miként a déli területek, úgy ezek az északi szomszéd országok is önként kínálkoztak egy feléjük irányuló magyar hódító politika külpolitikai céljaiul. A nyugati és keleti defenzív állásponttal szemben tehát csakhamar tudatos lett egy délre és északra irányuló magyar expanzió. Így bontakozott ki az Árpád-királyok következetes külpolitikája nyomán egy lassan hagyományossá lett és a közvéleménytől is szentesített magyar külpolitikai elgondolás, amely a Duna-Tisza vidékére támaszkodva egyetlen politikai hatalommá igyekezett összefoglalni észak-déli irányban egész Középeurópát: a Balkánt, Magyarországot, Lengyelországot, tehát Európa akkori keleti határzónáját az Égei tengertől a Baltikumig.

Ez a külpolitikai elgondolás irányította az Árpádok hódító és terjeszkedő politikáját és ezt az elgondolást valószínűsítették meg az Árpádok hagyományait becsülettel követő Anjouk, amikor Nagy Lajosnak sikerült Magyarország vezető szerepe mellett egy politikai érdekközösségbe összefogni Nápolyt, a nyugati és északi Balkánt, Magyarországot és Lengyelországot.

Mivel a nyugati szomszéd, amellyel szemben Magyarország következetesen védekező állást foglalt el, a németiség volt, melyet utóbb egyetlen család, a Habsburg-família testesített meg, a legkorábbi időktől kezdve, ha nem is mindég ellenséges, de tartózkodó volt a viszony a magyarság és a németiség, illetve a Habsburgok között. Azt az ösztönszerű védekezést, amelyet a frank-germán hatalommal szemben vett fel annak idején a magyarság, az egymást követő századok a németekkel és a Habsburgokkal szemben való idegenkedéssé alakították át a magyarság lelkében. Így a XIV. századtól kezdve következetes jelenség az, hogy minden olyan törekvés, amely a politikai nemzet szélesebb rétegeire támaszkodik s így az általánosabb közvéleményt jelenti, a lengyelekkel keresi a kapcsolatot, hű marad a dél-északi koncepcióhoz és frontot csinál nyugatra a németiség, illetve a Habsburgokkal szemben.

Megbocsáthatatlan tévedés lenne azt hinni, hogy a németiséggel és a Habsburgokkal szemben való ösztönszerű védekező idegenkedés egyben elzárkózást is jelentett volna a magyarság számára a művelt Európától. Magyarország ugyan lezárva igyekezett tartani sorompóit a német politikai befolyás előtt, de kaput nyitott a magyar államélet kereteibe beilleszkedni hajlandó bevándorló német vendégeknek. Politikai kapcsolatokat azonban inkább az újlatin népek felé épített ki, Itália, Franciaország és Aragónia felé fordult s kulturális szempontból is inkább a neolatin kultúra kútfejeihez, az olaszokhoz és franciákhoz közeledett évszázadokon át.

Ez már az Árpádok alatt gyakorlat volt s még inkább az maradt az Anjouk alatt.

Ezt a külpolitikát - miként láttuk - tárgyi adottságok szabták meg a magyarság számára. Ennek követése biztosította az ország és a nemzet megerősödését és fennmaradását. Ha történetek ettől az elgondolástól olykor pillanatnyi eltántorodások, mint például a tatároktól űzött IV. Béla alatt, aki a Habsburg-szomszédától remélt menedéket, vagy például IV. vagy Kun László alatt, aki a keleti pogány cimboraság dőre álmát kergette, mindég szomorú tapasztalatok vezették vissza a királyokat s a politikai nemzet értelmiségét a tárgyi adottságok szabta észak-déli hagyományos elgondoláshoz.

Természetes, hogy az ilyen évszázadokig következetesen gyakorolt s az ország és nemzet fennmaradását és erősödését sikerrel szolgált külpolitika lassanként tradicionálissá válik. Annyira áthatja a nemzet gondolkozó rétegeit, hogy azok sajátjukéva fogadván el, azt nemzeti programmá teszik. Ez volt az eset nálunk. Az évszázados szép sikerű gyakorlat nyomán a politikai jogokkal bíró, lassanként kialakult rendi nemzet előtt a balkáni és lengyel orientáció jelentette a nemzeti érdekek hívó szolgálatát s a német, illetve a Habsburg-törekvésekkel való tudatos szembeszállás egészítette ezt ki. Minél jobban veszített tért a török előnyomulás miatt a magyarság a Balkánon, annál inkább kiélesedett a lengyel orientáció nemzeti volta. Emellett elevenen élt tovább a nem német nyugati hatalmakkal való politikai összeköttetés gondolata is az elmékben s az Árpádok és az Anjouk koncepciója támad fel mindannyiszor, amikor a magyarság még a XVII. században is Lengyelország erejét akarja megszerezni magának és nyugati nem német hatalmakkal keresi a politikai barátságot.

A magyar hagyományos külpolitika akkor kezd politikai nemzeti célkitűzéssé válni, amikor a megváltozott külviszony miatt a magyar királyok szakítani kívánnak a régi koncepcióval és Magyarországot egy új, az addigival merőben ellentétes elgondolású külpolitikai elgondolás szolgálatába kívánják állítani. Az időszerűtlennek vélt régi külpolitikai beállítottság ekkor nemzeti célgondolattá válik s amikor az uralkodó új, idegen koncepciók realizálására tör, a régi külpolitika céljai egy pártnak, a magát nemzetinek tudó s a nemzet érdekeit reprezentálni akaró pártnak lesznek sajátjává. A történetírásban nemzetinek nevezett politikai mozgalom veszi át az 1400-as évek dereka felé az egykori magyar külpolitika hagyományait s ezek a hagyományok a nemzeti királyságért folytatott évszázados politikai küzdelemben, majd a nemzeti gondolatot képviselő Erdélyben eleven hatóerőül jutnak el egész II. Rákóczi Ferenc koráig is. Sőt él ez a koncepció ma is s ezt nevezik egyes, a kérdés geneziséét szem előtt tévesztő történetírók "kismagyar" partikuláris álláspontnak.

A balkáni erőviszonyok változása kapcsán az 1300-as évek vége felé következett be a törés az addig következetes magyar külpolitikai vonalvezetésben. A török veszedelem elhatalmasodása kapcsán az öregedő Nagy Lajos lett kénytelen szembehelyezkedni saját élete munkájával és a veszélyeztetett déli határok védelmére feladta a nyugati irányú védekező és elzárkózó álláspontot s rokoni kapcsolatok kiépítése útján a német-római császárság erejével kívánta Magyarország védelmi készségét dél felé kiegészíteni.

Ez a külpolitikai irányváltoztatás abba az időbe esik, amikorra a magyar nép társadalmi fejlődése folytán kialakult már a rendi nemzet s minden készen állt arra, hogy az abszolút királyi hatalom gyöngülése esetén a rendi állami-élet új formája vegye át az uralmat. A rendi nemzet nem faji nemzet volt, bár senki nem vonhatja kétségbe, hogy úgyszólván kizárólag magyar volt. A hozzátartozás bizonyos társadalmi rendhez való tartozáson alapult. A honfoglaló magyarság nagy összefogásával szemben, mely a törzsekben belül kiépült vérségi, rokoni kapcsolatokon alapult, a rendi nemzet inkább kizáró volt, mint összefogó. A vérségi, rokoni kapcsolatokon felépült összetartozás egykori tudata teljesen veszendőbe ment s a magyarságnak az évszázadok folyamán jobbágysorba került tömegei a rendi nemzet minden jog élvezetét jelentő közösségéből kizárattak. A kilencszázadok években még egységesnek tekinthető honfoglaló magyar nemzet tehát akkorra, amidőn a királyi, a központi hatalom gyöngülése folytán a nemzet szót nyert a közügyekben, két rétegre bomlott: a jogokkal bíró és kiváltságokat viselő rendi nemzetre és a jogokból, kiváltságokból kimaradt, terheket viselő jobbágytömegre. Ez az utóbbi lassan minden együttérzését elveszítette az országos és nemzeti ügyekkel szemben. A ránehezülő rendi nemzet nyomása alatt érdektelen tömeggé lett. Csak hosszú évszázadok múltán, épp II. Rákóczi Ferenc szabadságharca alatt találkozik össze ennek a tömegnek szociális nyomora a nemesi nemzet politikai nyomorúságával s történik meg az első lépés a társadalmi fejlődés folyamán oly végzetesen kettészakadt lelki nemzet, nemes és nem nemes, lelki közeledése és a nem nemes nacionalizmusának felébredése felé.

A Nagy Lajos utolsó napjaiban kezdeményezett nyugati orientáció úgyszólván teljes csődöt mondott utódának, luxemburgi Zsigmondnak uralkodása alatt. Zsigmond számára családi hagyományai és német császársága annak ellenére, hogy hatalmának és erejének forrása mindvégig Magyarország volt, olyan külpolitikát írtak elő, amely korántsem szolgálta Magyarország érdekeit. Alatta a török veszedelem még közelebb férközött az ország testéhez s Magyarország addig kétségbe nem vonható európai nagyhatalmi állása is határozottan megingott. Utóda Albert, beházasodás útján jutott a magyar trónra s személyében került először Habsburg fejére a magyar szent korona. A török veszedelem elharapózása és az a tapasztalat, hogy sem Zsigmond, sem Albert német császársága nem volt a török ellen hasznosítható, legfennebb kaput nyitott a mindég félt német befolyásnak, arra készítette a rendi nemzet többségét, amelynek politikai programja az ország területi épségének fenntartása mellett elsősorban az ország függetlenségét is meg kívánta tartani, hogy szembe forduljon a nyugati orientációval. A nemzet többsége tehát politikai zászlójára írta az egykori magyar külpolitika hagyományait s a német orientációval szemben a lengyelek felé fordult. Így került a magyar trónra az utóbb a török ellen elesett I. Ulászló s ezzel a királyválasztással indult meg a magyarság politikai küzdelme az osztrák, illetve a Habsburg befolyás ellen s a magyar nemzeti királyságért.

A köznemesi rendből kiemelkedett Hunyadi János személyében először vette kezébe alulról feltört ember a nemzet sorsának irányítását. Hunyadi hatalmas birtokain kívül elsősorban a köznemesség nagy tömegeire támaszkodott s így alatta ennek a rendnek politikai befolyása nagyon megerősödött. Hunyadi János alatt a magyar katonai erényeknek és sikereknek alig remélt renaissanceja következett be. A török veszély megfékezése olyan nagy nimbuszt szerzett a Hunyadi névnek, hogy a kibontakozó nacionalizmus első, még primitív szédületében élő magyarság nemzeti király kívánalma egészségesen találkozott azokkal a magasabb politikai erővel, amelyek közösen a fiatal Hunyadi Mátyás személyében az Árpádok után másfél évszázaddal ismét nemzeti királyt állítottak a délről és nyugatról is szorongatott ország élére. Mondanunk sem kellene, hogy a Habsburgok trónigénye Magyarországra Albert óta csak fokozódott s a szerencsés házasságok útján Európa szerte ekkor elhatalmasodni induló Habsburg-család politikai nyomása a török veszély mellett sem kerülhette el a régi hagyományokat különben is óvó nemzeti többség figyelmét.

Hunyadi Mátyás azonban határozott egyéniségének megfelelően egyéni utakon járt egész külpolitikai elgondolásában. Bár a Habsburg-nyomást Bécs elfoglalásával alaposan elintézte, nem fordult teljes erejével a török ellen, hogy atyja nyomdokain járva a török veszedelmet végleg megtörje s az ősi elgondolás szerint a magyar hatalmat a Balkánon minél jobban előre tolja. Ehelyett minden rendelkezésre álló eszközt arra használta fel, hogy megszerezze a német császárságot s mint olyan, aki annak erejét is felhasználhatja, kívánt a törökkel leszámolni. Korai halála derékba törte elgondolása sikerét is s a félbenmaradt munka mindig keserű íze maradt utána: a hozott nagy áldozatok és múlóba ment eredmények aránytalanságának érzete.

Előbb céloztam arra, hogy a Hunyadiak korában kezd a primitív nacionalizmus kibontakozása általánosabb lenni. A korábbi nemzettudat és ennek megfelelően a korábbi nacionalizmus nálunk épp úgy, mint egész Európában merőben kezdetleges volt. A törzsszervezetek közösségtudata nagyon

rugékony és változó, hisz maguk a törzsszervezetek is igen könnyen szűkülnek és bővülnek. Annak a törzsszervezetnek, amelyből a magyarság kialakult, hasonlóképpen ilyen rugékony közösségtudatának kellett lennie. A törzsi, vérségi szervezet elhomályosulása után az összetartozás érzését és tudatát inkább az az elkülönítési készség fejleszti ki, amellyel egy nép határozottan eldifferenciálja magát a környező népektől azok idegen nyelve, idegen fennhatósága, vagy ellene irányuló célzata miatt. A legprimitívebb nemzettudat a szomszédtól való elkülönülésben jelentkezik az a nacionalizmus, amelyet ez hordoz, a szomszéd lenézésében, vagy gyűlöletében merül ki. Igen meglassította a nemzettudat és a rajta nyugvó nacionalizmus középkori fejlődését az az államok és nemzetek fölé emelt ökümenisztikus közösségérzet, amely a középkor keresztény közösségét nép- és országhatárok ellenére is összefogta. Ez az ökümenisztikus közösségérzet a XIII.-XV. század folyamán azonban fokozatosan gyöngült, hogy helyet adjon a nemzettudat gazdagodásának s a nacionalizmus tartalmi változásának. Az ökümenisztikus közösségből való felszabadulás kapcsán az egyes nemzetek kezdik értékelni önmagukat és szomszédaikat. Kialakul bizonyos történelmi múlt tudata s az önértékelés a történelmi múlt segítségével rendszerint bizonyos nemzeti önérzetet hoz létre. Ez a magasabbrendűség és elhivatottság hitén felépülő nemzeti önérzet most már gazdagabb tartalmú nacionalizmus hordozója lesz. Nemzeti érdeké válik az ország politikai függetlensége, a nemzeti király, illetve a külső nyomástól független nemzeti választás alapján uralkodó s csak az ország érdekeit szolgáló király kívánalma.

Ez az ökümenisztikus közösségérzetből kibontakozott nemzeti önérzettel rendelkező nemzettudat és az ezen nyugvó nacionalizmus nálunk Hunyadi János nagyszerű hadisikereinek és Hunyadi Mátyás fényes országlásának nyomán lesz általános. Ennek éle határozottan a németek, illetve a Habsburgok ellen irányul s a dicső magyar múlt élénk hagyományai nyomán ismét a nyugatellenes és északra támaszkodó koncepcióhoz fordul. Ismét nemzeti óhaját szolgálja ki az újabb lengyel orientáció, amelynek még az a kényelmi értéke is megvan, hogy az új lengyel király, II. Ulászló amellet gyenge kezű uralkodó is, akitől nem lehet tartani, hogy a rendi államot és a rendi nemzetet egy Mátyás-szerű abszolút uralkodó módjára fogja visszaszorítani. Mivel azonban a király maga gyenge, s egyetlen érdeme, hogy nem Habsburg, maga a nemzet igyekszik állást foglalni a Nyugattal szemben.

A Habsburg-ellenes nemzeti párt, amely a Jagellók királyságával kívánta elejét venni a német befolyásnak, nem volt új keletű. Már Albertnek, az első Habsburg magyar királynak megválasztásakor is a nemzet igen csekély töredéke állt Albert mögött s a többség lengyel orientációjú volt. A második Habsburgnak, V. Lászlónak halála után, mint azt egyik manifestumában épp Habsburg Miksa állapította meg, a Habsburgoktól való ösztönös tartózkodás még általánosabb lett a magyarság körében. A nemzeti eszmének ilyen megnyilatkozása már közel egy évszázados múltat tekintett vissza, amikor a nemzeti akarat a Habsburg Miksával szemben, aki családjának Mátyással kötött 1463-iki megegyezése alapján jelentette be igényét a magyar trónra, a Jagelló-házból való II. Ulászlót emelte a trónra.

II. Ulászló azonban sokkal gyengébb volt annál, mintsem a további Habsburg-aspirációknak elejét tudta volna venni s rögtön uralkodása kezdetén olyan kötelezettséget vállalt a Habsburgok örökösödését illetően magára és az országra a pozsonyi békében, amely arra készítette a nemzet többségét jelentő s a némettől való feltétlen függetlenség ősi tradíciója alapján álló nemzeti pártot, hogy az ország függetlenségének biztosítását maga vegye a kezébe. A köznemesség megdöbbenéssel vette tudomásul, hogy a nagyhatalmúnak hitt Jagelló-család, amely ezidőben Magyarországon és Csehországon kívül Lengyelországban és Litvániában is uralkodott, nem tudta a nemzet és a maga családi érdekeit a félelmetesen feltörekvő Habsburgokkal szemben megvédeni.

A köznemesség az országgyűléseken egyre nagyobb tért hódított s 1498-ban már a nemzeti koalíció a főnemességre is rá tudta kényszeríteni akaratát s kitiltotta a királyválasztó országgyűlésről az idegen jelölteket ajánló követeket. Ugyanebben az évben állt helyre a jó viszony a Jagellók lengyel és magyar ága között s a kibékülést sietett kiaknázni XII. Lajos francia király, aki az európai egyensúly érdekében kívánatosnak tartotta, hogy a Habsburgok elől zárassék le a magyar trón megszerzésének minden lehetősége. A franciák és a Habsburgok egyaránt családjukból akarták Ulászlót megházasítani. A házasságkötésnél azonban a magyar nemzeti párt meglegedésére a francia-lengyel befolyás érvényesült s Ulászló 1502 nyarán a francia Candalei Annát vette nőül.

Ez a házasság ismét felelevenítette az Árpádok és Anjouk külpolitikai koncepcióját. Az ország frontot csinált a szomszédos németekkel szemben s északra a lengyelekkel vett fel közvetlenebb

kapcsolatot, nyugaton pedig egy neolatin néppel, a franciával lépett kapcsolatba. Sajnos, Ulászlónak semmi képessége sem volt arra, hogy az ország pozícióját a Balkánon is megerősítse s így a török veszély elhárításával az egykori észak-déli irányú nagyhatalmi állású egységet ismét megvalósítsa.

Ulászló tehetetlensége és az a körülmény, hogy első gyereke leány volt, készítette arra a nemzeti pártot, amelynek egy ideig Corvin János, majd a nagy vagyonú és tekintélyű Szapolyai János volt a vezére, hogy az országgyűlésen Habsburg-ellenes konföderációt hozzon létre, amelyben nem csak a németellenes köznemesek, de még a Habsburg-barát főnemesek is részt vettek. A konföderáció célja a nemzeti királyság volt s végzései, mint 1505-ös rákosi végzések ismeretesek. Az ellene irányuló végzéstől felháborodott Miksa csak azért nem támadt az országra, mert közben Ulászlónak fia született s az újszülött trónigényét mind a császár, mind a nemzeti párt már előre elismerte volt. II. Lajos megszületése ugyan ismét a távolabbi jövőbe tolta ki a nemzeti királyság megvalósításának reményét, viszont a rákosi végzésekben a Jagellók kihalása esetére a Habsburg trónigénnyel szemben a nemzeti pártnak már volt biztosítéka.

Ulászló 1515-ben végzetesen feladta a Jagellók egykori Habsburg ellenes álláspontját s a Bécsben kötött szerződésben fiát eljegyezte Miksa unokájával, Máriával s lánya, Anna kezét pedig Miksa másik unokájának, Ferdinándnak kötötte le. A valamikor éles ellentétben álló Jagellók és Habsburgok így osztoztak meg Magyarországon s a Habsburgok a kétszeri összeházasodás útján mindenképpen biztosították befolyásukat az ország ügyeibe. A Bécsben kötött házassági szerződések bármely család kihalása esetére a másik számára biztosították az örökösödési igényeket. Ulászló végleg elszakadt a nemzet többségétől s a nemzeti pártjának nem maradt más lehetősége hátra, mint az, hogy körömszakadtáig küzdjön a kiskorú II. Lajos gyámságának Habsburg-kézre kerülése ellen.

Részlet

Asztalos Miklós

II. Rákóczi Ferenc életrajza (1676-1735)

*Kisfaludy Strobl
Zsigmond:
II. Rákóczi Ferenc
(A budapesti Hősök
terén található
szoborcsoport tagja)*

*Mányoki
Ádám:
A
nagyágo
s
fejedelem*

„Az úr engem eszközül használa, hogy fölébresszem a magyarok keblében a szabadságnak szerelmét.”

–írta II. Rákóczi Ferenc az Emlékirataimban.

Zászló a Rákóczi
család címerével

Ez a küldetéstudat kísérte végig egész életében. A Rákóczi családban a Habsburgok elleni harcnak régi hagyománya volt. Ősei között pedig négy erdélyi fejedelem is található. Édesapja I. Rákóczi Ferenc, erdélyi fejedelem, aki meg sem ismerte fiát, mert még születése előtt meghalt. Édesanyja, Zrínyi Ilona, két kisgyermekével Sárospatakon élt, és teljesen magyar nevelést biztosított gyermekeinek. 1682-ben újból férjhez ment Thököly Imréhez, és Munkács várába költöztek. Boldogságuk rövid ideig tartott. A Thököly felkelés leverése után a váradi basa Thökölyt elfogatta, és Törökországba hurcoltatta.

Munkács várát Zrínyi Ilona hőiesen védte, de a túlerő 1688-ban legyőzte. Gyermekeivel Bécsbe vitték, mindkettőt elszakították tőle. Ekkor látta utoljára őket. Ezek után követte férjét Törökországba, és ott is halt meg 1703-ban.

A 12 éves Rákóczi gyámja az a Kollonich Lipót lett, akinek híres-hírhedt mondása volt, hogy Magyarországot előbb rabbá, azután koldussá, végül pedig katolikussá kell tenni. II. Rákóczi Ferencet jezsuiták tanították, a császár feltétlen hívévé akarták tenni. Próbálkozásuk azonban eredménytelen volt.

Rákóczi már 1700-ban kereste a kapcsolatot a francia királlyal, vele akart szövetséget kötni a Habsburgok ellen, akik Buda visszafoglalása után (1686) megszállták az országot. Rákóczit elárulták, és 1701-ben letartóztatták. Abba a börtönbe került, ahol korábban nagyapja, Zrínyi Péter is raboskodott kivégzése előtt. Felesége, Sarolta Amália segítségével még abban az évben sikerült megszöknie, és Gattfried Lehman kapitány kíséretében Lengyelországba menekült. Amikor a tiszaháti felkelők küldöttei Brezában felkeresték, elhatározta, hogy a felkelők élére áll. Írást küldött Magyarországra: „**Minden igaz magyar, hazaszerető és édes országunk régi dicsőséges szabadságát óhajtó, egyházi és világi, nemes és nemtelen ... igazi magyaroknak.**” Zászlóin pedig ez állt: *Pro patria et libertate (a hazáért és a szabadságért).*

Veszprémi Endre: II. Rákóczi Ferenc és
Esze Tamás találkozója

Ismeretlen mester:
Kuruc-labanc összecsapás

Rákóczi arany

Magyarországra 1703 június 16-án érkezett. A rosszul felfegyverzett, fegyelmezetlen kuruc csapatokból hadsereget szervezett, hogy erősítse seregét. Eltörölte a katonáknak álló jobbágyok földesúri kötelezettségeit. A főurak közül Bercsényi Miklós, régi bizalmas barátja támogatta a legeredményesebben, 1704-ben kiadványt intézett „*A világ valamennyi fejedelméhez és népéhez*”, amelyben megmagyarázta a felkelés okát és célját: „*Ismét felszakadtak a híres magyar nemzet sebei...*”. Még az év őszén erdélyi fejedelemmé választották.

1705-ben országgyűlést hívott össze Szécsényben. Ott mondta: „*A harc célja a nemzet teljes szabadságának helyreállítása, s a szabad vallás gyakorlásának biztosítása.*” Az összegyűlt karok és rendek II. Rákóczi Ferencet vezérlő fejedelmüké választották, s elfogadták az erdélyi-magyar konföderáció alapokmányát. A rendkívül nehéz anyagi helyzet miatt 1707-ben az ónodi országgyűlésen megszavaztatta, hogy a nemesek is, a papok is fizessenek adót. Ezen az országgyűlésen jelentették ki a Habsburg-ház trónfosztását. „*Országunkat király nélkül lenni jelentjük*” –mondta. Az adófizetés miatt a nemesek elhagyták Rákóczit.

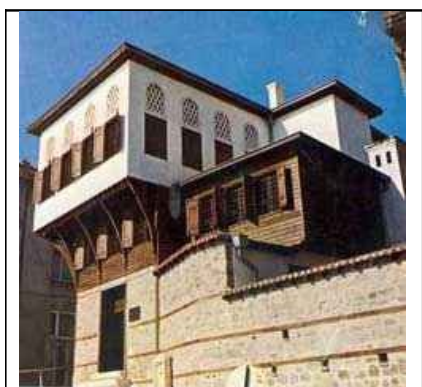
Az 1708-as sárospataki országgyűlésen már kevesen jelentek meg. Itt hozták meg a jobbágykatonák örökös szabadságáról szóló törvényt. Később pedig hatalmas előrelépés lett volna, hiszen II. Rákóczi Ferenc előtt – Bocskai Istvánt kivéve – senki sem nyúlt a hűbéri viszonyokhoz, hogy abból a jobbágyoknak felemelkedése, szabadsága szülessék. Rákóczi Ferenc 1711 februárjában Lengyelországba ment, hogy szövetségeseket keressen. Ott kapta a hírt, hogy május 1-jén Nagymajténynál a kuruc sereg „földbe szúrta a zászlót”, véget ért a szabadságharc. Vagyonáról lemondott, mert élesen különválasztotta az országot és a saját személyét érintő dolgokat.

Than Mór:

Rákóczi visszautasítja a szatmári békét

Egyetlen dologhoz ragaszkodott: az Erdély fejedelme címhez. „**Soha nem lehetek olyan gyöngye, hogy a rendek kívánsága ellenére, becsületesem és esküvésemet megtagadva lemondjak és ezzel méltatlannak bizonyuljak a fejedelemségre, mely minden bizodalmaim belém vetette, és szabad, törvényes választással ruházta rám méltóságomat**” – írta már 1706-ban IV. Lajos francia királynak.

Rákóczi lakhelye Rodostóban

Először Varsóban I. (Nagy) Péter cárral, majd Franciaországgal tárgyalt eredménytelenül. Rákóczi az emigrációban, Párizs mellett, a kamanduli szerzeteseknél írta meg a XVIII. századi irodalmunk legkiemelkedőbb alkotásai közé tartozó munkáit Vallomásaim és Emlékirataim címmel latin, illetve francia nyelven. 1720-ban Rodostóban telepedett le, több évi bujdosás után. Tizenöt évet élt még itt, idegen földön, mindig reménykedve abban, hogy egyszer viszontláthatja szeretett hazáját. Életét hűséges íródeákja, Mikes

Kelemen naplójában örökítette meg. (A bujdosók közül ő halt meg utolsóként 1790-ben.)

A fejedelem 1735 nagypéntekjén halt meg, hamvait 1906-ban hozatta haza a magyar kormány, és Kassán, a bazilikában –édesanyja és fia hamvaival együtt– helyezték örök nyugalomba.

Rákóczi sírja Kassán

Rákóczi Ferenc legendává vált a magyar nép emlékezetében. Alakját festők, zeneszerzők, költők örökítették meg.

Petőfi Sándor például így idézte fel:

*„S ha majdan eljön
győzelmünk napja,
A szabadság dicső ünnepe
Így kiált föl millióknak ajka:
Aki kezdte, az végezte be.”*

Büszkeség tölt el bennünket, hogy iskolánk ilyen nagy történelmi személyiség nevét viseli. Minden évben a hagyományosan megrendezett Rákóczi-nap keretében emlékezünk meg róla. Ballagáskor az iskolazászló átadását a Rákóczi induló hangjai kísérik. Üzenete 300 év távlatából is példamutató értékű:

Igaz, önfeláldozó hazaszeretet!

II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola Tárnok

__*Libertas*. II. Rákóczi Ferenc

pénze.

libertas, 1704. ápr. 22.: II. Rákóczi Ferenc (ur. 1704-11) leiratban tudatta a vm-kel és városokkal, hogy az ezüstpénz hiánya miatt váltópénzült rézpénzt bocsát ki, melyhez a törvényhatóságok hozzájárultak. Nehogy súlya miatt használhatatlan legyen, értéke szerint kettőt veretett: a → *polturát* és a ~t. A pénz egyik oldalán a koronás címer, másikon a PRO LIBERTATE fölirat látható. 10 poltura ért 1 ~t, 8 ~ ért 1 tallért. A labanc ügynökök Erdélyben azt terjesztették, hogy azért vertek rézpénzt, mert Rákóczi és Bercsényi maguknak gyűjtik az aranyat. I. Lipót kir. (ur. 1657-1705) X. 17: rendeletben tiltotta meg a ~ elfogadását, forgalmazását. 1705-07: a pénzt Nagybányán és Munkácson verték, azok 10 és 20 polturát értek. 1705. I. 1: a lévai tanácskozáson *Széchenyi Pál* érs. a rézpénzt *kongónak*, az ezüstöt *pengőnek* nevezte. 1705. II. 15: egy talpas havi zsoldja 8, egy lovasé 12 ~ volt és élelmezés a táborozás idején. G.I.-88

Horváth M. VI:371. - *MTK* II:534.

Rákóczi Kassája

Rákóczi Kassája Sokan még ma is Rákóczi palotának hívják a Szlovák Technikai Múzeum épületét (Fő utca 88.). Jogosan, ugyanis Rákóczi kassai tartózkodásai alatt itt szállt meg. Az épület a felsőmagyarországi kapitányság székhelye volt, vagyis ott tartózkodott a kapitány – a terület katonai vezetése. Az épület négy gótikus ház összekapcsolásával jött létre, majd a XVIII. század közepén hozzáépítették a 3. emeletet és

barokk stílusú oromzatot kapott. Amikor a századfordulón a katonák kiköltöztek az épületből, iskola, irodák és könyvtár is volt benne. A II. világháború után a Szlovákiában egyedülálló Szlovák Technikai Múzeum költözött ide.

A főkapitányi palotából Rákóczi a legközelebbi Ferences-rendi templomba járhatott istentiszteletre, amely csaknem szemben található. Ezért járt oda gyalogosan, és azt hogy tényleg ott imádkozott egy magyar nyelvű emléktábla is hirdette a templom belsejében. Ez a második legrégebbi templom a városban, a XIV. század végéről és a XV. század elejéről származik. Méreteit tekintve is monumentális: hosszabb, mint a Szent Erzsébet Székesegyház – Szlovákia legnagyobb katedrálisja. A múlt század 80-as éveiben a homlokzaton értékes gótikus reliefeket, majd a 90-es években földalatti sírkamrát fedeztek fel, ez utóbbi egyszer egy évben –

Mindenszentek alkalmával – látogatható.

Rákóczi néhanapján a mai Premontrei templomba is ellátogatott, amely abban az időben jezsuita templomként szolgált. Bent, a szentély nyugati falán hársfából készült epitáfium található, amely I. Rákóczi Ferencnek - az apjának - ajánlva. Jelenleg ez a legdíszesebb és legszínesebb templom a városban. Amennyiben belépünk, elől olyan ablakokat, oszlopokat és árnyékokat is láthatunk, amelyek a

valóságban nem léteznek. Ez a legkáprázatosabb optikai illúzió Kassán.

Rákóczi a törökországi száműzetésében nem sejtette, hogy még egyszer Kassára visszatér. Ez azonban csak halála után valósult meg. Földi maradványait 1906-ban egy új kripta várta, Kassa legcsodálatosabb épületében – a Szent Erzsébet Székesegyházban. Kintről Rákóczi dombormű és egy latin felirat figyelmeztet a helyre. Az alatta lévő ablakocska egyenesen a kriptába vezet. Az érdeklődők azonban a Székesegyház belsejéből látogathatják. A sírbolt közepén, a legnagyobb szarkofágban Rákóczival közösen édesanyja, Zrínyi Ilona és idősebbik fia, József vannak elhelyezve. Balra Sibrik Miklós udvarmester, jobbra Esterházy gróf, valamint Bercsényi Miklós és felesége Csáky Krisztina.

A Szent Erzsébet Székesegyházban elég egy pillantás és minden lényeges dolgot megtudunk II. Rákóczi Ferenc életéből. Ha a katedrális közepén állva balra tekintünk, az északi kapu fölött Dudits Andor szecessziós freskóját láthatjuk 1914-1916-ból. A fejedelem tündöklését és hanyatlását ábrázolja, ezért balról jobbra haladva kell megtekinteni. Balra legalul mint csecsemő látható, anyjával Zrínyi Ilonával, azután nevelőjével Kolonics érsekkel, később első fogságában a nagysárosi kastélyban. Középen legfelül, hírnevének tetőpontján kuruc lobogóval kezében, mint a legnagyobb Habsburg-ellenes felkelés vezetője van ábrázolva. Jobbra XIV. Lajos francia királlyal társalog, akitől segítséget kért, majd III. Ahmed török szultánnal, aki neki és társainak Tekirdag (Rodostó) városában menedéket nyújtott. Jobboldalt legalul emlékiratait diktálja Mikes Kelemennek a Marmar tenger partján. A freskóhoz tartozik még az alsó rész is a félkörív alatt, ahol Rákóczi szarkofágja látható, fent halványan Rákóczi hazahozatala van ábrázolva.

Kassa legegzetikusabb épülete talán a Rodostói ház. Már csak azért is, mert eredetije a törökországi Rodostóban található. A török építészet egyedülálló példaként betekintést nyújt II. Rákóczi Ferenc életének utolsó időszakába is, aki száműzetésének éveit

egy ilyen épületben töltötte. Hogy az összkép még teljesebb legyen, eredeti berendezésének egy részét Törökországból szállították ide. A legoriginálisabb és legpompásabb az emeleti étkező. Az a hír járja, hogy némely részét saját kezűleg maga Rákóczi készítette. Ebben a házban vetítik a fejedelem földi maradványainak ünnepélyes Kassára hozataláról szóló kisfilmet - 1906. október 29-éről. Rákóczi utolsó háza –ill. annak másolata a múlt század 40-es éveiben épült és csak fél évszázaddal később lett a Kelet-szlovákiai Múzeum egyik állandó kiállítóhelye.

A Rodostói ház előtt tekintetünkkel II. Rákóczi Ferenc szobrába ütközünk. A szobrot életnagyságnál nagyobb méretben (240 cm) Győrfi Sándor magyarországi szobrászművész készítette el és 2006. április 3-án a magyar kormány Kassának adományozta. Rákóczi azért is magasabb, mert egy 8 tonnás tömbön áll, mely Brazíliából származik, és amelyre Rákóczi lobogója van kiterítve Európa 12 fontos városával, amely személyéhez kapcsolódik.

Egykoron több helyszínen és épület is Rákóczi-ra emlékeztetett Kassán. Többek között: Rákóczi (premontrei) gimnáziuma a Premontrei és Kovács utca sarkán, Rákóczi felsőmagyarországi múzeuma a mostani Béke-maraton téren, a Rákóczi körút, amely most a Moyzes utca nevet viseli, vagy a Rákóczi kilátó, amely jelenleg már nem létezik, helyébe modern kilátótorony épült.

Szöveg: Milan Kolcun

Foto: Slavomir Szabó

A RÁKÓCZI INDULÓ

Sok vita folyt nemcsak a zenei berkekben, hanem az újságírói közéletben is a Rákóczi induló kialakulásáról - alapvető e kérdésben *Szőnyiné Szerző Katalin és Hajdú László* cikke in *Zenatudományi dolgozatok Bp., 1981. 399-408. p. -*, a vitát nem itt és nem mi fogjuk eldönteni. Az bizonyos, hogy az ún. Rákóczi-nóta dallamvilága, zenei motívumai a 18. században, a Rákóczi-szabadságharc bukása után alakultak ki. (Olyan hamis nézetekre ki sem térünk, hogy maga Rákóczi is szerzett volna dalt, a Repülj fecském ablakára... kezdetűt - a boldog békeidők korában nemcsak a népdalt hamisították műdallá, hanem a történelmet is.) A [zenei motívumok](#) európai közkinccsé lettek, így komponálhatta meg *Berlioz* a maga Rákóczi indulóját, melynek 1845-ös hatásáról már olvashattunk.

Mányoki Ádám: Rákóczi Ferenc, 1712.

Az induló gyorsan (rejtett német-ellenességének is köszönhetően) a nemzeti kultúra részévé vált, de nem csak katonai díszszemléken hangzik el, hanem egyéb alkalmakkor is, például a magyar rádió műsorszóró kezdetének szignálja is. A századforduló, de gyaníthatóan inkább már a 20. században megszületett, sőt az ifjúság hazafias nevelése érdekében hamar el is terjedt az induló szövege is. Szerzője az ismeretlenségbe húzódott, ezzel is segíteni kívánta a népénekké válást.

♪ Rákóczi induló

*-Magyarok Istene, rontsd a labanc erejét!
Közeleg az óra csata riadóra
Hogy a magyar akarata, csata vasa, diadala
mentse meg a szomorú hazát.
Hős Rákóczi népe, kurucok, előre!
Diadal veletek, ellenes feletek letiportátok,
verje gonoszokat átok!
Már a hazán íme újul a vész,
Íme a gonoszok seregi fenyegetik.
Hej! Hova lettek a hős daliák?
Hova lettek a hős, a derék vezetők,
A szegény nép sokezerje,
A legigazabb dalia vezér
Bujdoshatnak most szanaszét.
Lobogónk magasan, ez a büszke nemzet újra talpon áll.
Aki előtt ellen soha még nem áll
csak elő, csak elő, csak előre!
Szabadon él a magyar vagy érje a halál.
Mert a magyarok Istenére, szent nevére,
esküt esküre teszen e hős nép:
Míg ragyogón kel a nap az égen,
Rab a magyar soha, soha, soha, soha, sohase leszen.*

A szöveg itt maga helyett beszél: ritmusa egy ideig követi a berliozsi ütemeket, ám ez láthatóan és hallhatóan egyre nagyobb erőfeszítésbe kerül, végül még hamis archaizálásba is fog, csak hogy megőrizze a hasonlóságot. A tartalomról pedig világosan látható, hogy egy elvetélt fűzfapoéta igyekszik megfelelni a szurmaytiborvezérkariszázadosok kívánalmainak.

Rákóczi-üvegcupa aranyfoglatban. Erdélyi mester munkája, valószínűleg azután készíthették, hogy Rákóczi Ferenc elnyerte a német-római hercegi címet.

Bálványoson a Rákóczi-emléktúra

„... az idősebbek visszaemlékeztek a múltra, és a jelen körülmények között terjeszthették és táplálhatták a fiatalság szívében a szabadság vágyát, ha elmesélték mindazt, ami valaha történt.” II. Rákóczi Ferenc Emlékirataiból vett idézet szellemében szervezte meg a Bodroghközi Régi Magyar Kultúra Közhasznú Alapítvány a Rákóczi-emléktúrát, melynek során Zágomból indulva a Borsiban álló várkastélyig a 800 km-es utat lovagolva teszik meg a résztvevők. A tervezett útvonal során érintett Rákóczi-emlékhelyeken ünnepélyes megemlékezésekkel kívánnak tisztelni II. Rákóczi Ferenc fejedelem szellemisége előtt. Kisorozvágyról Isztambulba, majd Rodostóba utaztak a túrázók, onnan érkeznek Zágomba, majd április 9-én, szombaton estére Bálványos várához, ahol a honfoglaló magyarok szokásait elevenítik fel áldozó szertüzet tartva. Ide várják fél nyolcra mindazokat Hargita megyéből is, akik emlékezni kívánnak II. Rákóczi Ferencre és szabadságharcára. Vasárnap 11 órakor Zágomban tartanak ünnepséget, közös megemlékezést, majd hétfőn indul a tulajdonképpeni lovastúra Illyefalváig tartó lovaglással.

„Mint egykor a magyar szabadságért küzdő kuruc katonák, mi is egyszerű emberek vagyunk, akik békés időkben is fontosnak tartjuk múltunkat, dicső elődeinktől örökölt értékeinket, ezek megismerését, ápolását, gyarapítását és átadását a jövő nemzedéknek. Hívunk és várunk mindenkit az érintett emlékhelyekre, ünnepeljünk együtt, tegyünk hitet a magyar kultúra egysége, a magyarság összetartozása mellett!” – áll a szervezőknek a lovastúrával kapcsolatos felhívásában.

TAKÁCS ÉVA

Rákóczi Ferenc

Kardom fölöttem, Uram, szent nevedben,
Népemet vezetem szép rendelt seregben,
Indulásom vagyok te dicsőségben
Segélj, Jézus! Segélj szép Szűzzel mentem

R. Várkonyi Ágnes történész, az MTA levelező tagja

2007.10.03.

R. Várkonyi Ágnes 1928-ban, Salgótarjánban született. Az ELTE BTK professzor emeritusa. Szakterülete Magyarország XVI–XVIII. századi története, a történetírás története, a történeti ökológia. Tagja a Művelődéstörténeti Bizottságnak, a Történettudományi Bizottságnak, levelező tagja a Royal Historical Societynek.

Mi volt az a döntő mozzanat az életében, amely erre a pályára vitte?

Ezen még soha nem gondolkoztam. Talán azért, mert nincs egyetlen döntő mozzanat. Sokat foglalkoztam a történetírás történetével. Hazai és külföldi tudós pályák sokaságán tekintetem végig, rengeteg történészlevél, vallomás, emlékezés ment át a kezemen. A történészi hivatás genezisében vannak meghatározók: a szülők, tanárok, a kor, vagy csupán egy komor várrom a határban. De ez nem elég. Sok más is kell, hogy valakiből történetíró legyen.

Mint minden tudomány, a történetírás is rendkívül összetett alkotói munka. Mesterség, tudomány, művészet. Szakadatlan kölcsönhatás az író jelene és a vizsgált múlt között. A történetíró folyamatosan lesz. S ennek soha nincs vége. A történelem állandóan változó folyamat, és a történész kora is változik. Amiként tegnappá válnak a holnapok, úgy fordítja egyre újabb és újabb arcát felénk a múlt. Generációm talán a világ addigi történetének legnagyobb kataklizmáit és óriási átalakulását élete végig. Palatáblán tanultuk a betűvetést, és ma a világhálón vitorlázunk.

Ajánlat

2007. október. 11. csütörtök, 15.00 óra

[R. Várkonyi Ágnes, az MTA levelező tagja: A Királyi Magyarország és az Erdélyi Fejedelemség a 17-18. századi békekötésekben](#)

székfoglaló előadás

Soha nem gondoltam, hogy történész leszek. Pedig amit szüleimtől, szülővárosomtól, tanáraimtól kaptam, a humán pályára irányított. Engem viszont az érdekelt, amit magam körül láttam, az érdekes világ. Salgótarján, a Mátra északi oldalán a szűk völgyekben elnyúló városban világok találkoztak: bányák, gyárak, a vármegye, a salgói vár és négy vallás temploma. Az udvarokba bekönyököltek az erdős hegyek, a falvakból palóc viseletben jöttek a hetivásárookra. Hat kilométerre húzták meg a határt, Somoskő vára alatt. Bánrévén, ahol nyaranta nagyanyám tíz gyermeke és huszonhat unokája nyaralt, a ház mellett a vasút túloldalán kezdődött a másik ország. Irtózatosan kíváncsi voltam, mit jelentenek a felnőttek beszédjéből közénk lehulló olyan különös mondatok, mint hogy „azóta ott a levegő íze is más lett”. Talán ez a határ menti gyerekkori lét az oka, hogy Magyarország történetét soha nem tudtam elképzelni határok közé zárva.

Volt-e mestere?

Csak néhányat említhetek. **Ruisz Márta** tanárnő történelemórája azzal kezdődött, hogy átjavította velünk a tankönyv fejezeteit. Bekezdéseket húzatott ki, új mondatokat diktált. Majd kezdte felütni az asztalon felhalmozott könyveket. Ezt a könyvtárat mi cipeltük be minden óra előtt a tanárból. Rejtély, honnan szerezte be 1945 tavaszán, a porig bombázott Budapesten. Európa lerombolva, tanárunk pedig mintha mi sem történt volna, mutatta, ami volt: épületek, hidak, templomok, festmények, a Tower, a Wawel és Montecassino.

Uralkodók és csataképek. S vittük magunkkal a katedrálisokat a romba dőlt, kiégett házak között. Az irodalmat **Simonyi Ilona** latin-francia szakos tanár tanította, s nekem külön latinórákat is tartott, minden reggel 7 és 8 között, mert orvosnak készültem. Végül nyilván tanárain hatására magyar-történelem-filozófia szakra iratkoztam be a Pázmány Péter Tudományegyetemen, de átjártam az orvosegyetem néhány előadására, és pszichológiát, művészettörténetet, szociológiát is hallgattam.

Bizonyos, hogy az egyetem igazította utamat a történész pálya felé. **Domanovszky Sándor** kollégiuma ma is emlékezetes. Sokat köszönhetek **Kumorovitz Bernát** professzor szigorának az oklevélolvasási órákon. **Hajnal István** előadásai az első gépekről egyszerűen lenyűgöztek, úgy mondta el a szövésszék szerkezetét, alkatrészeit, mint aki kitanulta a takácsmesterséget. Az alapvizsgán majdnem megbuktam: **Szabó Árpád** egy amerikai folyóiratban közreadott leletről kérdezett, nem is hallottam róla. **Léderer Emma** professzornő vitt át levéltáros szakra; akiket kiválogatott, mind kiváló történészek lettek: **Benczédi László**, **Szűcs Jenő**, **Varga János**, **Vörös Antal**, **Kubinyi András**. A Történettudományi Intézet parasztságtörténeti munkaközösségében nekem, harmadéves egyetemistának Szabolcs vármegye parasztságáról kellett tanulmányt írnom. Fogalmam sem volt, mi az ekén a kisefa. **Szabó István** nagy tapintattal, de félreérthetetlenül adta tudtomra: amiről a történész ír, azt minden részletében ismernie kell.

Mi volt az az eredmény munkája során, amelynek igazán örül?

A kutatás velejárója, a napi öröm. A magyarországi pozitívista történetszemlélet rekonstruálására, a bécsi levéltárban Zrínyi Miklós addig ismeretlen nemzetközi kapcsolatai feltárására ma is jólesően gondolok vissza. Igazi öröm, hogy legutóbb a párizsi Bibliothèque Nationale kéziratárában Rákóczi Confessio peccatoris című művét tanulmányozva új összefüggések tárultak elém. Külön örömteli meglepetéssel járnak az olvasók levelei, különösen a gyerekekéi.

Van-e, és ha igen, milyen a legkedvesebb tanítványa?

Sok van, és mindegyik legkedvesebb. Az is, aki hűtlen, vagy nem váltotta még be a hozzá fűzött reményeket. A tanítvány sokféle, de a tanár soha nem lehet hűtlen tanítványaihoz.

Magányos kutató, vagy inkább csapatjátékos?

Csapatmunkában a Történettudományi Intézetben bőven volt részem. A jó egyetemi előadás vagy szeminárium ugyancsak közös munka, közös gondolkodás. Az íráshoz viszont magányra van szükség.

Mi az a nyitott kérdés, amelyre választ szeretne kapni?

Mi lesz a magyar kultúrával...?

(Az MTA új tagjainak bemutatkozó írásait a [Magyar Tudomány](#) nyomán közöljük.)

Rákóczi Ferenc

**Végezd el,oh Uram, akaratod bennem,
Fényes angyalodat bocsássad elüttem,
Szűzanyád pediglen légyen énmellettem,
Szép sugár hajával lepessze nemzetem.**

Rákóczi Hírlevél

A Rákóczi- féle szabadságharc háromszázéves évfordulóján fontosnak tartom a megemlékezésen túl annak a kornak emlékeit, történéseit felidézni, lehetőleg minél többet megérteni belőle és okulásul is hasznosítani.

Ezért indítok el Rákóczi Hírlevél névvel egy rendszeres kiadványt, amelyben megpróbálom a Rákóczi szabadságharcot minél szemléletesebben bemutatni az irodalom, történelem és ha lehet más eszközökkel is. Ezen belül a fő cél Rákóczi Ferenc szellemének megértése, ápolása, valamint hatásának nyomonkövetése, emlékhelyeinek bemutatása. Valamint a kuruc kor témájú irodalom bemutatása.

Különös tekintettel arra, hogy a magyarok szabadság ügyében hátrányban vannak, ezért különösen aktuális az itt bemutatott kor tanulmányozása és emlékeinek felidézése.

Fenyvesi Miklós

A Rákóczi Hírlevelet szerkeszti:

Fenyvesi Miklós

E-mail: miklos.fenyvesi@fibermail.hu

Ezen a levélcímen a Magyar Irodalmi Hírlevél is megrendelhető!

Fogadják jó szívvel, olvassák szeretettel!

A vármegye címere

1. Abaúj-Torna vármegye

A korábban független két önálló jelképpel is rendelkező vármegye egyesüléséből jött létre. A címer vágott. A felső mezőben lévő két pólya, valamint a kiterjesztett szárnyú sas fején a levélkoronával, a sisaktartókkal együtt a régi Abaúj vármegye címerét alkották. A két pólya a Hernád és a Bódva folyókat szimbolizálja. Abaúj vármegye 1558-ban kapta címerét, amelyen névadójának az Aba nemzetségnek jelképe látható. Torna vármegye címere egy 1619.-évi pecséten jelent meg először, amelyet V. Ferdinánd (1835-1848) magyar nyelvű körirattal látott el, 1836.-ban. A két vármegye az egyesülés után Abaúj-Torna néven szerepelt a későbbiekben. A vármegye címerét I. Ferenc József adományozta 1882.-ben, amelyet a régi vármegye jelképeiből alakítottak ki.

A címer tölgyfából készült.

A vármegye területe Kassával, 3317 km²-volt. 1920.-ban az első világháborút lezáró trianoni békediktátum után, Csehszlovákia része lett; 1645 km².

Magyarországnak maradt Szikszó székhellyel; 1672 km², amely ma, Borsod-Abaúj-Zemplén megye része.

